

58. *lelőhely*: A Máté-ér keleti partján elterülő lelőhely területén, a 92+100–92+300 km főúti szelvényben a humusz leszedése során bizonytalan korú árokfoltokat figyeltünk meg. A 2004. május 5–20. között elvégzett próbafeltárás során kutatásonként az Árpád-kori település öt árok-részletét és egy gödrét tártuk fel minimális leletanyaggal, valamint új- és jelenkori árok-részleteket figyeltünk meg. A feltárási terület 885 m².

61. *lelőhely*: 2004. április 30. és június 18. között a 91+3850–935/936 km közötti területen próbaásatást, a 91+935/936–92+026/042 km-szelvényben megelőző feltárást végeztünk.

A *szarmata* objektumok (három gödör, egy szabad-téri kemence) a nyomsáv jobb szélén, nagyjából egy helyen jelentkeztek. A két kerek és a szabályos négyszög alakú gödrökből díszített orsókarika, orsógomb, vaspánt-töredék, kézzel formált és gyorskorongolt kerámiatöredékek, illetve állatcsontok kerültek elő. A gödrökkel azonos korú a 200×200/240 cm-es munkagödörrel rendelkező szabad-téri kemence. Betöltéséből vastöredék és korallgyöngy került napvilágra. A kemence szájnnyílása mellett, mindkét oldalon egy-egy cölöplyukat találtunk. A teleprészlet a Kr. u. 3–4. századra keltezhető.

Az *Árpád-kori* objektumok nagy részét kerek vagy enyhén ovális alakú, általában egyenletesen bővülő falú, egyenes aljú, 40–90 cm mély élelemtároló vermek, utóbb hulladékgödrök alkotják. Három esetben figyeltük meg, hogy a gödrök fala a szájnnyílástól az aljukig vörösré ki van égetve. A gödrökből állatcsontok és kézi korongon készült Árpád-kori edénytöredékek kerültek elő. A gödrök mellett öt félig földbe mélyített házat és két szabad-téri kemencét is feltártunk. A házak lekerekített sarkú, téglalap alakúak, 270/280×285/340 cm alapterületűek, szűkülő falúak, melyeknek vagy a K-i sarkából, vagy a Ny-i rövidebb oldalukból nyílik ki a kemence. A tetőszerkezetet általában a ház két rövidebb oldalának közepénél ásott cölöpök tartották. Három esetben figyeltük meg, hogy a már nem lakott házak oldalába újabb kemencéket létesítettek. A szabad-téri kemencék közül az egyik 210×160 cm-es, körte alakú gödrének Ny-i végébe vájták a 120 cm átmérőjű kemencét. A kemence szájnnyílásához 3–4 lépcsőfok vezet a munkagödör K-i vége felől. A másik szabad-téri kemence sütőfelületének maradványa és az eredetileg 150×200 cm-es munkagödör öt cölöplyuka maradt csak meg.

A leletanyag a ceglédi Kossuth Múzeumba került.

Munkatársak: Dinnyés Dóra, Gera Ágnes és Matusz Andrea ásatási technikusok.

GULYÁS GYÖNGYI – DINNYÉS ISTVÁN

6. Abony, Serkeszék-dűlő

(Pest megye) U, Sza

A 4. sz. főút Abonyt elkerülő nyomvonalának kutatása során megelőző feltárást végeztünk a dűlő területére eső 39. számú lelőhelyen. 2004. március 22. és július 8. között a 79+880–80+075 km-szelvények közötti szakaszon

7579 m² területen 99 objektumot tártunk fel. Ezek közül 94 neolit és 5 szarmata; 60 gödör, 1 kemence, 14 sír, 10 kerámiafolt, 4 járósínt, 8 árok, 2 cölöplyuk.

A szarmata objektumok a lelőhelyen elszórtan, a neolit jelenségekbe beleásva kerültek elő, 3 sír és 2 árok-részlet, a 77. objektumhoz, szarmata sírhoz tartozó kör-árok részletei. Magából a sírből Drag. 33. B típusú terra sigillata csésze került elő.

A neolit telep leletben és objektumokban legsűrűbb, leggazdagabb része a 79+880–79+960 km-szelvények közötti szakasz. Ezt a területet egy É–D irányú árokrendszer szeli ketté. Ezen a részen már az altalajt borító 30–40 cm vastag humuszréteg tetején rengeteg lelet került elő, itt tártuk fel a kerámiafoltokat, és itt kerültek elő a járósíntek is. A kerámiafoltok kisebb-nagyobb sűrű lelethalmok, egységes sötétbarna humuszban feküdtek. A leletfoltok egy részét egyértelműen össze tudtuk kapcsolni a mélyebben kirajzolódó gödrökkel, egy részük valószínűleg szeméthalom, más objektumhoz nem kapcsolható. A járósíntek közül a 151. objektum a legvastagabb, legnagyobb, legjobb állapotban megmaradt, valószínűleg az ásatáson talált egyetlen igazi házpadló.

2003–2004-ben összesen 18 neolit sírt és 2 szabálytalan neolit temetkezést tártunk fel. A neolit sírok a lelőhely egész területén, a telepjelenségek között elszórva, mind azonos rítus, tájolás szerint eltemetve kerültek elő. Bal oldalukon fekvő, erősen zsugorított, DDK–ÉÉNy tájolásúak. A sírok magasan feküdtek, a csontvázak gyakran már a gépi nyeléskor előbukkantak, sírfoltot csak ritkán lehetett megfigyelni. A 111. és 121. sírokban a koponya alatt hengeres spondylus-gyöngy került elő. Szabálytalan temetkezések a 90. és 148. gödörben előkerült csontvázak.

A 148. gödör a neolit telep legfontosabb és leletben leggazdagabb jelensége. A gödörben 25–40 cm mélyen egy hason fekvő, K–Ny tájolású, kicsavart nyakú csontvázat bontottunk ki, körülötte rengeteg lelet feküdt. A gödörben talált kerámialeletek zöme fekete-szürke foltos, finom, polírozott, porcelánszerű töredék, gyakran karcolt dísszel, és sok köztük a vörös, sárga festésű darab. A gödör legfontosabb kerámialelete egy hengeres, szürke-fekete foltos, dunántúli import edény, amelynek egész felszínét mezőkre osztott karcolt dísz borítja. A karcolt minta az edény tetején vízszintes, párhuzamos vonalakból, lejjebb felbontott meanderekből áll, az edény alját és oldalát különböző irányú, átlós párhuzamosok borítják zselízi áthúzással. A karcolásokban mészbetét nyomai vannak, a karcolt díszítést keretbe foglalt vörös-sárga festés egészítette ki. A gödörben emellett egy egész edényt is találtunk: tojásdad testű kis bögre, rövid kihajló peremmel, hasán egymásba kapcsolódó karcolt spiráldísszel. A gödörből nagy mennyiségű kő- és csonteszköz került elő, kőbalta, őrlőkő, sok obszidiánpenge, csonttű, csontár, csontsimító, és egy csiszolt vadkanagyar-lemez töredéke.

A 113. objektumban egy 40 cm magas arcos edényt találtunk, mellette sok fekete, polírozott, karcolt, vörös festésű szalagdíszes kerámiatöredékekkel. Több gödörből

kerültek elő dunántúli import edények töredékei, fényes fekete, karcolt vonaldíszes, kottafejes díszítésű töredékek.

A lelőhely legsűrűbb részén, különösen a 79+880–79+900 km-szelvények közötti szakaszon a jelenségek egymáshoz való helyzete alapján három időbeli periódust különítettünk el, ezt a megfigyelésünket a kerámialeletek is alátámasztják. Néhány gödör az AVK klasszikus időszakához tartozik, a telep nagy része a szakálhádi kultúra korai időszakához sorolható, néhány jelenség átnyúlik a későbbi, klasszikus szakálhádi időszakba is.

A leletanyag a ceglédi Kossuth Múzeumba került.

Munkatársak: dr. Ecsedy István, Zimborán Gábor régész, Baranya Tamás technikus.

KOVÁCS ÁGNES – RAJNA ANDRÁS

7. Abony, Tatárhányás-dűlő

(Pest megye) Sza

A 4. sz. főút Abonyt elkerülő nyomvonalának kutatása során megelőző feltárást végeztünk a dűlő területére eső 39. számú lelőhelyen. 2004. május 20. és június 10. között a 84+715–730 km-nél levő földútkeresztelés déli részén és a jobboldali földút területén, a 84+610–715 km és a 84+730–810 km-szelvényben folytattuk és befejeztük a 2003-ban megkezdett munkát.

A feltárt 1896 m² területen 13 objektum: 11 gödör, egy körárok és egy sírfolt rajzolódott ki. A gödrök általában kerek alakú, méhkas vagy ívelten szűkülő falú, egyenes aljú vermek, melyek betöltéséből állatcsont, illetve néhány darab gyorskorongolt, szürke vagy téglaszínű edénytöredék, továbbá néhány darab kézzel formált cserép került elő.

A lehumuszolt terület keleti részén jelentkezett a 9,08×9,2 m átmérőjű, DK-i irányba nyitott körárok, melynek közepére egy DK-ÉNy tájolású sírgödört ástak. A szabályos, lekerekített sarkú, téglalap alakú sírban nyújtott helyzetben, hátára fektetett fiatal férfi bolygatott vázát bontottuk ki. A sír kevert betöltéséből, másodlagos helyzetből vaskéstöredék, ezüst Crispina denarius (177–192) és egy pont-kör díszítésű bronz szíjvég került elő. A váz jobb kulcsontján erősen korrodálódott vasfibulát, a bal combcsont belső, felső vége mellett bronz övcsatot, a jobb combcsont alsó, belső vége mellett vas övcsatot és a bokacsontok között egy téglaszínű, enyhén bikónikus testű, talpgyűrűs, 5,5 cm magas poharat találtunk. A sírt a Kr. u. 2. századra, a telepobjektumokat a leletanyag alapján a 3–4. századra keltezzük.

A leletanyag a ceglédi Kossuth Múzeumba került.

Munkatárs: Farkas Ildikó ásatási technikus.

GULYÁS GYÖNGYI

8. Abony, Turjányos-dűlő

(Pest megye) R, Sza

2004. szeptember 13. és november 12. között megelőző régészeti feltárást végeztünk a korábban már feltárt bányafelületről É-i irányban megnyitott területen.

A lelőhely a Füzes-ér egykori meanderének É-i partján, enyhén kiemelkedő, félszigetszerű területen fekszik, mintegy 88–89 m tengerszint feletti magasságon. A régészeti jelenségek eloszlása főként a megnyitott felület Ny-i, D-i és szórványosan a K-i területén elhelyezkedő, laza szerkezetű, viszonylag rövid ideig lakott településre utalt. A feltárt régészeti objektumok legtöbbször beásás, gödör, melyekből sok esetben csak legalsó részük maradt meg. Az időnként rendkívül nagy felületű, bizonyosan többször megújított hulladékgödrök szolgáltatják a leletanyag döntő részét. Ezekon kívül megfigyeltünk nagyméretű, növényi lenyomatos tapasztásdarabokkal teli gödröket, valamint két olyan objektumot, melyeknek alján összetört állapotban, majdnem teljes, kiegészíthető edények feküdtek. Említést érdemel a felület K-i részén feltárt szarmata férfi sírja, melyből vasfibula, vascsat és kés került elő. A régészeti leletanyag, az utóbbi objektumot kivéve, egységesen a késő rézkorba sorolható. A gödrök betöltéséből viszonylag nagy mennyiségű kerámiatöredék mellett pattintott, illetve csiszolt kőeszközök, valamint csonteszközök is előkerültek. A nagyszámú állatcsont, főként szarvasmarha-csontok intenzív állattartásra utalnak. Ritkán egy-egy emberi maradvány – két koponya és néhány vázcsont – is előfordult az objektumok leletanyagában. A gödrökből nagy számban előkerült leégett agyag házfaltapasztások, illetve kemencék sütőfelületeinek töredékei ugyanakkor egykori felszíni épületekre utalnak, ezek nyomai azonban a jelenlegi humuszolt felszínen már nem figyelhetők meg.

A település az előkerült kerámialeletek stílusjegyei alapján a késő rézkor kialakuló szakaszával, a régészeti kutatás által Cernavoda III. – Protoboleráz horizont néven elkülönített kulturális egységgel hozható összefüggésbe (Kr. e. 3700–3500).

A kerámia viszonylag jó minőségű, gyakran fényezett felületű, csak néhány esetben díszített beböködött pontsorokkal, vagy bekarcolt vonaldíszekkel. Előkerült egy-két vörös festésű töredék is. A legkedveltebb edényformák az ívelten kihajtó peremű, tört profilú, gyakran függőlegesen átfúrt bütyökkel ellátott tálak, illetve a vékony falú, nyomott gömbös testű, általában szalagfüles korsók, bögrék. A függőlegesen az edény falába fúrt, úgynevezett „szubkután fül” típusa is nagy számban került elő. A viszonylag finom kidolgozású edények mellett a vastagabb falú, gyakran durvított felületű fazekak, illetve nagyméretű tárolóedények töredékei is előfordulnak. A külső kulturális kapcsolatrendszerek vizsgálata szempontjából különösen fontosak a lelőhelyen eddig előkerült, kivágott háromszögekkel álló geometrikus mintájú, illetve úgynevezett tűzdelt barázdás díszű, fehér mészbetétes edénytöredékek, melyek nagy valószínűséggel nem helyi készítmények, formakörük a Dunántúl területe felé mutat. A feltárt csont-, illetve kőeszközök viszonylag kevés, ám annál karakteresebb típusba sorolhatók. A csonteszközök közt főként laposra csiszolt véső, esetleg spa-